

УКРАЇНА

(19) UA (11) 39661 (13) A

(51) 7 A61B5/20

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІОПИС
ДО ДЕКЛАРАЦІЙНОГО ПАТЕНТУ
НА ВІНАХІДвидається під
відповідальністю
власника
патенту

(54) СПОСІБ ЛІКУВАННЯ НІЧНОГО ЕНУРЕЗУ У ДІТЕЙ

(21) 2000126890

(22) 01 12 2000

(24) 15 06 2001

(46) 15 06 2001 Бюл. № 5, 2001 р.

(72) Майданник В'ячеслав Григорович, Хайтович Ми-
кола Валентинович, Мітюряєва-Корнійко Інга Олек-
сандрівна(73) НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. О.О. БОГОМОЛЬЦЯ

(57) Спосіб лікування нічного енурезу у дітей, що
включає комплекс психотерапії та медикамен-
тозної терапії, ароматерапії, ЛФК, фізіотерапії,
який відрізняється тим, що до лікування додат-
ково визначають стан вищих кіркових функцій
відношення до хвороби, психоемоційний статус,
після чого призначають індивідуально дібрану
етіопатогенетичну терапію

Винахід відноситься до медицини, зокрема
до педіатрії і дитячої психіатрії і може використо-
вуватись для лікування невротоподібних і невротич-
них форм нічного енурезу у дітей

Відомі засоби лікування нічного енурезу у ді-
тей шляхом призначення з патогенетичною метою
ноотропних засобів, транквілізаторів, вітамінопре-
паратів біостимуляторів психостимуляторів і пси-
хотоніків антидепресантів, антихолінергічних за-
собів, умовно-рефлекторної терапії, фізіотерапії
[1, 2, 3]

Недоліком даних методів є те, що лікування
потребує тривалого і часто малоефективного зас-
тосування медикаментозних засобів, відзначаються
ускладнення медикаментозної терапії, у тому числі
у вигляді залежності від психотропних засобів, по-
ганій їх переносимості і т. ін.

Останнього часу отримали розповсюдження
різноманітні нетрадиційні методи лікування, в тому
числі мотиваційна поведінкова і психотерапія. Гіп-
нотерапія вже досить добре зарекомендувала се-
бе при лікуванні нічного енурезу у дітей [4]. Ві-
домо, що встановлення і знешкодження причинно-
го соціально-психологічного чинника, наслідком
якого є психоемоційне напруження, здійснює по-
зитивний вплив при невротичному нічному енурезі
[5]. Класичний психоаналіз виділяє уретральну фа-
зу розвитку сексуальності, що дозволяє вважати
невротичний енурез симптомом порушення цієї
стадії розвитку і симптомом, що вирішує проблему
[6, 7].

Мінімальні дисфункції мозку внаслідок па-
тологічного розвитку вагітності і пологів спри-
чиняють затримку дозрівання певних структур го-

ловного мозку і формування зв'язків між різними
відділами головного мозку у хворих з нічним енурезом [7]. Відомо, що ЛФК тренінг сечового мі-
хура, фізіотерапевтичні методи покращують тро-
фіку і периферичну гемодинаміку, що покращує
регуляцію функціонального стану детрузора і
сфінктерів сечового міхура [8, 9], тренування дріб-
ної моторики пальців рук сприяє стимуляції дозрі-
вання центрів головного мозку в лівій півкулі
[10, 11].

Але, незважаючи на тривалий період пси-
хотерапевтичного лікування нічного енурезу, знач-
ний арсенал засобів лікування, часто лікарями ви-
користовується лише один психотерапевтичний ме-
тод, що протирічить індивідуальному підходу в те-
рапії, одні психотерапевтичні підходи протистав-
ляються іншим, вибір методик лікування відбуваєть-
ся без зацікавлення дитини в лікуванні, що знижує
ефективність терапії і часто сприяє встановленню
негативного відношення хворого до лікування.

Була поставлена мета підвищити ефектив-
ність лікування нічного енурезу у дітей шляхом
врахування особливостей хворої дитини і засто-
сування індивідуально підбраного комплексу те-
рапії.

Поставлена задача досягається тим, що у
запропонованому способі лікування нічного енурезу,
який включає комплекс психотерапії та медика-
ментозної терапії, ароматерапії, ЛФК, фізіотерапії,
згідно з винаходом до лікування додатково визна-
чають стан вищих кіркових функцій, відношення до
хвороби, психоемоційний статус, після чого при-
значають індивідуально дібрану етіопатогенетичну
терапію.

Відмінними ознаками винаходу, що заявляється є розробка алгоритму індивідуалізованого використання різних методів терапії, завдяки якому визначають стан вищих кіркових функцій відношення до хвороби, психоемоційний статус і цілеспрямовано призначають індивідуально дбрану етіопатогенетичну терапію

Сукупність відмінних ознак забезпечує підвищення ефективності лікування нічного енурезу у дітей

Спосіб лікування нічного енурезу у дітей здійснюється наступним чином: діагностика і терапія проводиться в три етапи

Необхідна інформація для призначення певних терапевтичних методів

1 Діагноз

2 Стан вищих кіркових функцій

3 Відношення до хвороби

4 Психоемоційний статус (тривожність, страхи, певні емоційні проблеми)

Перший (діагностичний) етап включає

1 селективний скринінг для постановки діагнозу захворювання на основі анкети анамnestичного опитування, даних комплексного клініко-функціонального обстеження,

2 оцінку стану вищих кіркових функцій на основі нейропсихологічного обстеження за допомогою тестів "Лурія-90" (для 7-8 річних дітей) тесту Ellis (діти старше 8 років), тестів для визначення моторних і суцесивних функцій (запам'ятовування, пряме і зворотне відтворення числових рядів) і т.ін.

3 тест відношення дитини до хвороби,

4 тест тривожності (Спілбергера),

5 оцінку страхів і пригнічених емоційних комплексів за допомогою аперцептивних тестів (ТАТ САТ)

Тривалість першого етапу 2-3 дні

Другий етап з врахуванням особливостей порушень психоемоційної сфери, наявності мінімальної мозкової дисфункції, клінічної форми нічного енурезу призначається основна і допоміжна методики психотерапії, комплексна терапія згідно з алгоритмом (фіг 1)

Так дітям з невротичним енурезом і неврозоподібним енурезом з вторинною невротизацією призначається щадячий режим дня, зменшення або навіть заборона навчальних навантажень З психотерапевтичних засобів найбільш показана ігрова психотерапія у вигляді арттерапії (малювання з обговорення сюжетів і персонажів малюнків), використання аперцептивних тестів з обговоренням вибраних хворим малюнків Може використовуватись аутотренінг особливо при неврозоподібному енурезі з вторинною невротизацією перед сном на фоні корекції глибини сну (використання включеного світильника на всю ніч біля ліжка хворого) Обов'язково проводиться сімейна психотерапія з подоланням сімейних наочних і прихованих конфліктів Можуть призначатись седативна фітотерапія, ноотропи і вітамінні препарати

Дітям з неврозоподібним (первинним або вторинним) енурезом на першому етапі з метою стимуляції дозрівання структур головного мозку призначається мотиваційна і поведінкова психотерапія, індивідуально підбираються розумові і фізичні навантаження, дієта, складається щоденник

сечовипускань і коректується глибина сну Обов'язково проводиться психотерапевтичне опосередкування всіх засобів медикаментозної та немедикаментозної терапії Враховуючи, що діти з неврозоподібним енурезом байдуже ставляться до лікування лікарю слід наголосити на користі кожного методу лікування, позитивному впливі який здійснюють на організм призначені медикаменти, засоби фізіотерапії (психотерапевтичне опосередкування)

Хворим цієї групи (враховуючи розташування центру сечовипускань в премоторній звивині лівих тім'яної частки мозку) показані вправи для розвитку тонкої моторики пальців рук (особливо правої) гра в мозаїку конструктор, пальцевий "театр", масаж кистей рук Призначається ЛФК, направлена на укріплення м'язів спини черевного пресу і нижніх кінцівок а також тренінг сечового міхура по Кегелю фізіотерапія з врахуванням характеру дисфункції сечового міхура при гіперфункції - електрофорез з 0,33% розчином ацетилсалцицилової кислоти з атропином та ін., при гіпофункції - електрофорез з прозерином на ділянку сечового міхура Обов'язково є медикаментозна терапія ноотропіл, вітаміни групи В, А, Е, ароматерапія (розмарин м'ята)

Спосіб лікування нічного енурезу у дітей

Алгоритм індивідуалізації використання різних методів терапії нічного енурезу у дітей показаний на кресленні

Тривалість другого етапу 12-18 днів Два перші етапи терапії краще проводити в стаціонарних умовах (можливо, в режимі денного стаціонара)

Третій етап з урахуванням результатів лікування на першому і другому етапах призначаються соціально сприйнятливі форми навантаження При невротичній формі енурезу проводиться психотерапія мікросередовища, групова психотерапія Діти з неврозоподібним енурезом отримують індивідуально підібрані рекомендації стрес-терапії самостійні поїздки в оздоровчі табори, санаторії і т.ін.

В наведених прикладах проілюстровано особливості психотерапії нічного енурезу в залежності від форми захворювання

Хлопчик Денис, 7 років (невротичний енурез) Енурез виник з 3 років, що пов'язано з емоційним перенапруженням (переляком) Під час бесіди встановлено що енурез виник і можливо пов'язаний з нічними страхами Хлопчик відмітив, що інколи так буває, що він прокидається серед ночі сухим, але не йде до туалету внаслідок страху темряви і намагається знову заснути, дочекавшись ранку, а вранці він вже мокрий Було дане завдання намалювати "щось страшне" Наступного сеансу хлопчик показав малюнок, на якому зображено "чудовисько" (нагадує коня) До шиї "чудовиська" було домальовано продовжуватий предмет фалічної форми (лінія шиї збережена і тому предмет виглядає зайвим) Хлопчик пояснив, що це "гнийник" і з нього витікає гній в миску, яку підставила мати Інтерпретація хлопчик має нічні страхи, які відображають страх когось з оточення, хто має пеніс (батька) Батькам була дана порада стати на деякий час терпимими до проявів ворожості з боку хлопчика Катамнез показав, що нічний енурез

рез після того сеансу не з'являвся, через декілька тижнів хлопчик став легко спілкуватись і впевненішим в стосунках з батьком

Дівчинка Северина, 9 років (первинний енурез) При першій зустрічі була дана порада, щоб дівчинка перед сном навіювала собі що вона в дану ніч прокинеться сухою, що вона прокинеться, якщо захоче до туалету Мама відмітила, що дівчинка в ніч після сеансу прокинулася серед ночі, "ніби підхватилась" але наступні ночі були "мокрі" Матері рекомендовано позитивно стимулювати у вигляді похвали і матеріального заохочення кожну "суху ніч" Кількість сухих ночей стала 3-4 за тиждень Проведено 3 сеанси гіпнотерапії Перед сеансом за дві години не дозволяється випускати сечу з сечового міхура Перед сеансом дівчинка випивала стакан води Сеанс гіпнотерапії включав два основні етапи наведення транс навіювання в гіпнотичному стані Вихід із гіпнотичного стану був пов'язаний з бажанням сечовипускання основна формула навіювання була така "тепер, коли ти спиш - ти не можеш помочитись, якщо ти захочеш помочитись - ти прокинешся і підеш до туалету" Крім того, дівчинка приймала ноотропі у звичайній дозі Катамнез 5 місяців показав що частота епізодів нічного енурезу поступово зменшувалась, а після поїздки на море на протязі 1 місяця не відмічалось "мокрих" ночей

В нижченаведеному прикладі зображено випадок терапії нічного енурезу, при якому тривалим первинний енурез призвів до вторинної невротизації, що додатково ускладнило перебіг захворювання і терапію

Хлопчик Сергій, 12 років, страждає на заїкання, нічний первинний енурез з народження без "сухих" ночей

При об'єктивному огляді - дуже стривожений, торкання до живота викликає раптове напруження м'язів В стаціонарі після обговорення малюнків ТАТ була одна суха ніч Проведено 4 сеанси гіпнотерапії, сімейну психотерапію Ефекту лікування після сеансів не було Катамнез на протязі місяця хлопчик приймав пірацетам - всі ночі мокри Під час сеансу аналізу було сказано, що він не зобов'язаний відповідати на всі питання і може тримати свої "секрети" при собі (проробка опору, як особистої характеристики і зв'язку цієї риси характеру з відсутністю ефекту від лікування) Повторна зустріч через тиждень - 4 "сухі" ночі Повторний сеанс полягав в інтерпретації особливостей поведінки дитини під час самого сеансу - позіхає (мабуть не виспався), чотири "сухі" ночі (лікар признає свою слабкість у розумінні, що покращило стан) Наголошено на "таємному механізмі", який допомагає йому лікувати себе Весь другий сеанс і частина третього пройшли в періодичному повторі на запитання фрази - "це секретно" Між другим і третім сеансами аналізу пройшло два тижні з однією "мокрою" ніччю Мама відмітила, що вони зовсім не слідували за питтєвим режимом "Мокры" ніч вона пояснила тим, що ввечері напередодні хлопцеві дивився фільм з сексуальними і жахливими моментами

Даний випадок демонструє підсвідому готовність співпрацювати, яка проявилась при признанні лікарем своєї слабкості у неможливості виликати звичайними засобами (гіпнотичним навіюван-

ням, самонавіюванням, ноотропотерапією фізіотерапією водним режимом) Відбувся перенос - хлопець зміг відкрито святкувати перемогу над лікарем (розрядка бачання перемоги у чомусь, бути вищим за батька), що позбавило приховані ворожі почуття

Таким чином результати проведеного дослідження показали, що розроблена нами програма психотерапії нічного енурезу у дітей ефективна при врахуванні як загальних так і індивідуальних механізмів розвитку захворювання

Повний успіх терапії при використанні короткотривалої психотерапії (відсутність рецидиву на протязі 2 років спостереження) відмічався у більшості хворих з вторинним невротичним енурезом, причому у 75% відмічено початковий успіх, практично у всіх зменшились інші невротичні прояви і підвищився рівень самоконтролю, зменшилась глибина сну

Повний успіх терапії у даної групи хворих корелює з покращенням порушення ритму і характеру сечовипускання

У хворих з неврозоподібним енурезом (первинним і вторинним) ефективність короткотривалої психотерапії дещо нижча, але при цьому відмічається значне покращення інших проявів захворювання У 75% хворих значно зменшились інші невротичні прояви нормалізувався ритм і характер сечовипускання Практично у всіх хворих з первинним (90%) і більшості з вторинним підвищився рівень самоконтролю, зрілість поведінки, концентрація уваги і соціальна активність Короткотривала психотерапія досягла початкового успіху майже у всіх хворих з неврозоподібним енурезом (у 93,3 з первинним і 81,2% з вторинним), а повний успіх відмічено відповідно у 51,7 і 31,2%, що дозволяє наголосити на необхідності більш тривалого лікування у цих хворих

Список літератури

- 1 Грузман А В Лечение ночного энуреза у детей // Журнал невропатологии и психиатрии им С С Корсакова - 1997 - Т 97, №8 - С 26-34
- 2 Miller K Concomitant Nonpharmacological Therapy in Treatment of Primary Nocturnal Enuresis // Clinical Paediatrics. Special Edition - 1993 - P 32-37
- 3 Ковалев В В Детская психиатрия М Медицина, 1997 - 157 с
- 4 Брызгунов И П Гипнотерапия психосоматических функциональных заболеваний в двух сериях наблюдений с интервалом в 25 лет // Педиатрия - 1999 - №2 - С 16-19
- 5 Enman P, Handwerk M, Swearer S., McGinnis J, Warzak W Do Children With Primary Nocturnal Enuresis Have Clinically Significant Behaviour Problems? // Arch of Paediatrics and Adolescents Medicine - 1998 - Vol 152, №6 - P537-539
- 6 Фрейд З (Freud S) Очерки по психологии сексуальности / Пер с нем М В Вульфа / Предисл И Д Ермакова - Мн БелСЭ, 1990 - 166 с
- 7 Литвиненко В И Симптом, решающий проблему // Журнал невропатологии и психиатрии им С С Корсакова - 1997 - Т 97, №1 - С 108-110
- 8 Диагностика та лікування енурезу // Методичні рекомендації / За ред Пирогова О В - Київ, 1998 - 20 с

9. Папаян А.В., Савенкова Н.Д. Ночное недержание мочи // Клиническая нефрология детского возраста. - СПб Solvus 1997. - С.555-573.

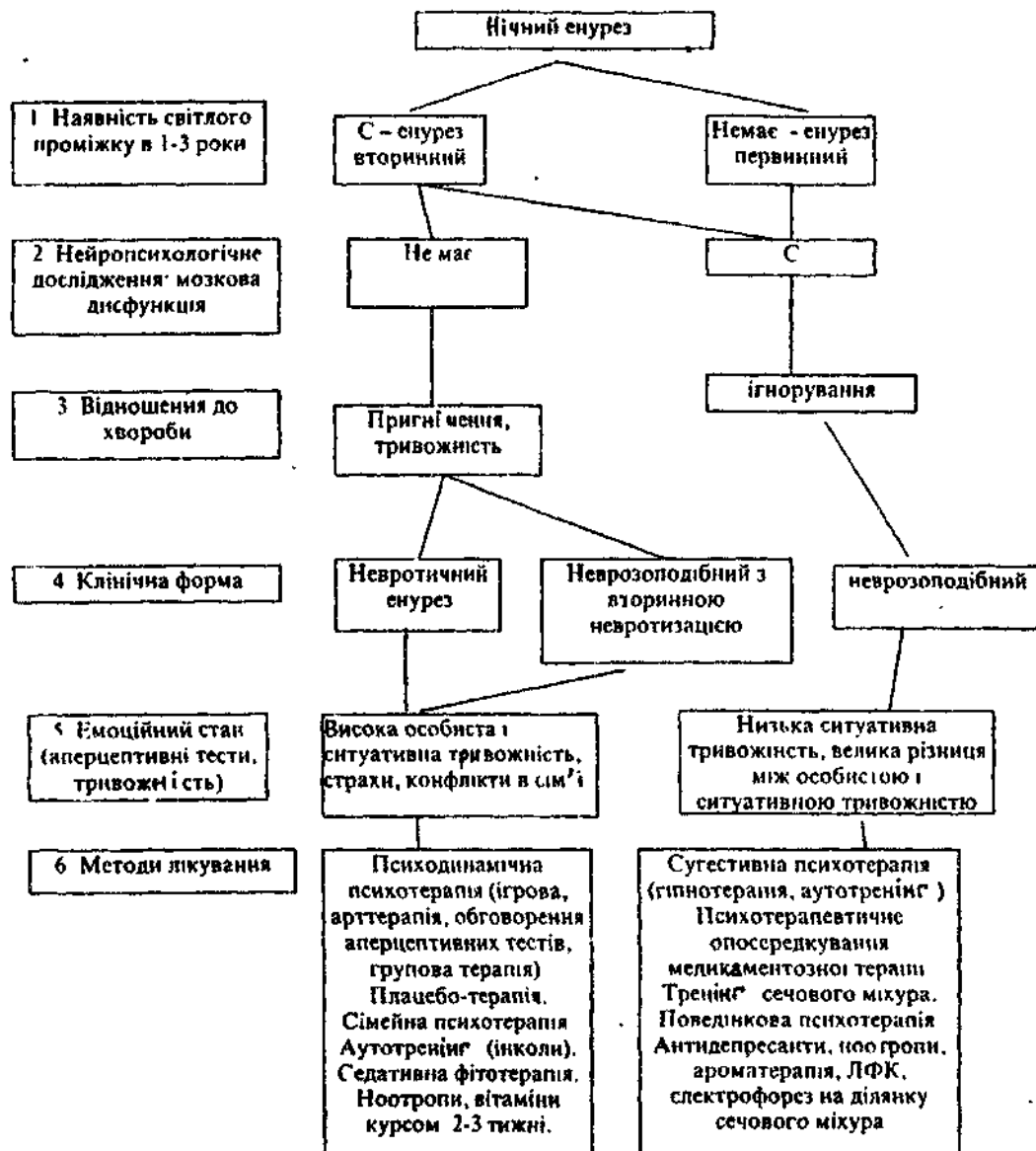
10. Халецкая О.В., Трошин В.М. Минимальные дисфункции мозга в детском возрасте // Методическое пособие для студентов меди-

цинских вузов и врачей - Нижний Новгород. - 1995. - 38с

11. Эриксон Э. (Erikson E.) Детство и общество - Изд 2-е, перераб. и доп. / Пер с англ - СПб.: Ленато, АСТ, Фонд "Университетская книга", 1996. - 592 с.

Спосіб лікування нічного енурезу у дітей.

Алгоритм індивідуалізації використання різних методів терапії нічного енурезу у дітей

Тираж 50 екз.

Відкрите акціонерне товариство «Патент»

Україна, 88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 101

(03122) 3 - 72 - 89 (03122) 2 - 57 - 03